

Блінов О. А. Модель поведінки військовослужбовців в умовах бойового стресу «Компас» / О.А. Блінов // Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи», 3-4 квітня 2020 року. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. – С. 32-34.

Блінов Олег Анатолійович,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Національного авіаційного університету

МОДЕЛЬ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ БОЙОВОГО СТРЕСУ «КОМПАС»

В умовах бойових дій військовослужбовці знаходяться під дією різнобічних стрес-факторів, які загрожують життю людини. У людини в таких умовах є два основні сценарії поведінки для виконання бойових завдань: або покластися на свої первісні інстинкти і максимально зберегти своє життя, або, незважаючи на існуючі загрози, виконувати поставлені бойові завдання [1].

На основі аналізу наукової та художньої літератури про поведінку людини під час бойових дій, думок експертів та власного досвіду участі в бойових діях, вважаємо, що поведінка людини в умовах бойового стресу має шість основних типів (дивись модель «Компас» на рис. 1).

У різновидах поведінки під загальною назвою «На штурм!» домінують соціальні мотиви (обов'язок захищати батьківщину, власну родину, багатство предків, помста за загиблих бойових друзів та ін.). Вони поділяються на три типи:

1. Перший тип поведінки «Бий». Вектор поведінки розкриває прояв максимальної активності поведінки бійців на виконання бойового завдання при мінімальному рівні страху за збереження свого життя. Прикладом поведінки є подвиг Олександра Матросова. Гаслом є «Ніхто, крім нас!».

2. Другий тип поведінки «Штовхай». Він має прояв при встановленні рівноваги між активністю на виконання бойового завдання та розумною обережністю. Це ситуація створюється, коли виконання завдання під загрозою у зв'язку зі значними втратами особового складу у підрозділах, високим рівнем бойової втоми та ін. Гаслом є «Тихіше їдеш далі будеш».

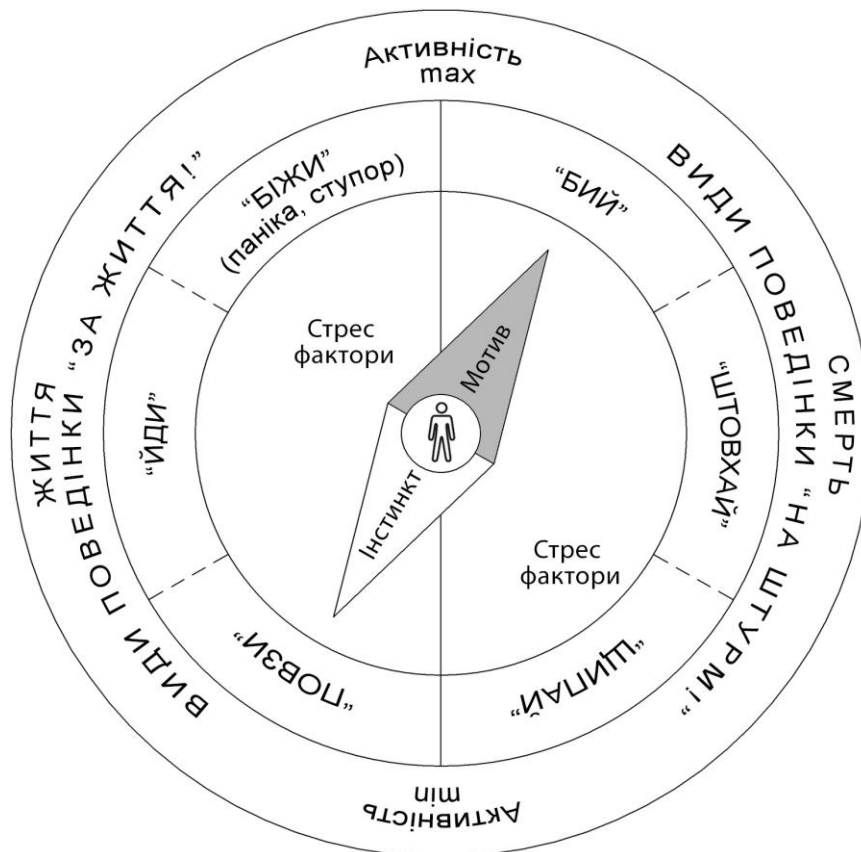

Рис. 1. Модель поведінки військовослужбовців в умовах бойового стресу «Компас»

3. Третій тип поведінки «Щипай». Цей тип поведінки є результатом повного виснаження. Ідея продовження бойової діяльності є, але сил вже немає! Максимально припиняється спрямованість на активне ураження противника. Але образ цієї активності залишається в наслідок дії інертності процесів у зв'язку з невиконанням бойових завдань, їх актуальності в сучасний момент, які

не зупинилися після закінчення безпосередньої дії. Гаслом є «Всі з'їсти не можу, то хоч понадкушую».

У протилежних стратегіях поведінки військовослужбовців, в яких переважають первісні інстинкти, домінуюче положення займають їх три різновиди, які об'єднані загальним гаслом «За життя!».

4. Четвертий тип поведінки «Біжи» (паніка, ступор). Людина знаходиться в стані зміненої свідомості у зв'язку з паралізуючою дією страху за життя (стан емоційного шоку від побаченого та почутого). Стратегія поведінки є в двох формах – або тікати від загрози дуже швидко нікого і нічого не помічаючи, або увійти в стан заціпеніння – ступор.

Коли людина входить у стан зміненої свідомості, відбувається повна паралізація волі, людина завмирає, дихання залишається на мінімальному рівні. Спрацьовують тваринні первісні інстинкти виживання «сховатися і завмерти». Гаслом є «Біжи, може виживеш».

5. П'ятий тип поведінки «Йди». Людина вже не біжить, а інстинктивно йде від загрози життю, притому вона зберегла контроль над свідомістю та поведінкою. Сила мотивів «За життя!» залишається актуальною, але швидкість руху значно знижується.

Свідомість періодично включається в процес прийняття рішень, але у неї недостатньо енергії щоб зупинити рух людини. Наступає рівновага соціальних мотивів і рівня страхів за власне життя. Гаслом є «Береженого бог береже».

6. Шостий тип поведінки «Повзи». У бійця є в голові образ «кинути все і втекти від цих проблем». Але це тільки образ. Психомоторно це ніяк не відображається, але готовність присутня. У людини відбувається роздвоєння особистості. Вона вже готова діяти (і може вже відбувається процес діяльності), але ментально вона знаходиться далеко – вона образно в думках ще повзе від цих проблем в протилежний бік. Гаслом є «Дорогу здолає той, хто повзе (що йде)».

Таким чином, поведінка людини в умовах бойового стресу має шість типів, які об'єднані в два основні вектори під назвами «На штурм!» і

«За життя!». До складу типів поведінки входять наступні її різновиди: «Бий», «Штовхай», «Щипай», «Біжи», «Йди», «Повзи».

Список використаних джерел

1. Блінов О. А. Бойова психічна травма : монографія / О. А. Блінов. – К.: Талком, 2019. – 700 с.